

INDYWIDUALIZACJA PRACY

Indywidualizacja pracy jest jednym z największych wyzwań edukacyjnych, a organizacja pracy w taki sposób, żeby każdy skorzystał z niej w takim samym stopniu wymaga dużego przygotowania. Dobrze zaplanowana na początku, może okazać się dużym ułatwieniem i stać się nawykiem, a nie stresującym obowiązkiem i piętrzącym się stosem papierów. A dla uczniów może być często pierwszą w życiu okazją na osiągnięcie sukcesu.

Jak efektywnie indywidualizować pracę z uczniem lub kilkoma uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych w systemie klasowo-lekcyjnym?

Na to pytanie nie ma jednoznacznej odpowiedzi, bowiem nauczanie indywidualizujące stanowi zasadę nauczania, czyli normę takiego postępowania dydaktycznego, które w sposób szczególny pozwala realizować cele nauczania. Indywidualizacja może być realizowana na różne sposoby, w zależności od tego, jakich dotyczy obszarów procesu nauczania-uczenia się.

1. Praca na lekcji, w trakcie której należy uwzględnić:

Prowadzenie lekcji na kilku poziomach nauczania. Nauczyciel organizuje na zajęciach pracę uczniów w grupach. W tym samym czasie uczniowie niepełnosprawni pracują niezależnie od innych grup we własnym tempie i na miarę swoich możliwości. Nauczyciel ustala skład grupy, przydziela jej zadania i koordynuje pracę. Jest to trudna forma dla prowadzącego, gdyż nauczyciel nie jest w stanie przez cały czas panować nad przebiegiem pracy uczniów. Jego zadanie sprowadza się do roli doradcy. W zajęciach prowadzonych tą metodą trzeba się liczyć z prowadzeniem rozmów między członkami grupy oraz swobodniejszym zachowaniem uczniów. W zależności od tematu lekcji, rodzaju rozwiązywanych zadań i indywidualnych możliwości uczniów, grupy stworzone przez nauczyciela różnić się mogą liczebnością i składem.

– **Grupa o zróżnicowanych uzdolnieniach i wiadomościach.** Pozwala to nauczycielowi na lepsze wykorzystanie możliwości poszczególnych uczniów, zwiększenie aktywności i motywacji do pracy, większe zaangażowanie ich w pracę.

Walorem takiej pracy jest wykorzystanie możliwości uczniów zdolniejszych do wyjaśniania niezrozumiałych zagadnień kolegom, którzy wymagają dodatkowych wyjaśnień. Na początku tak prowadzonych zajęć uczniowie słabi są bierni, często tylko przysłuchują się wypowiedziom swoich kolegów w zespole, stopniowo rozpoczynają własną aktywność.

Nauczyciel przed tablicą, za nim trzydziestoosobowa klasa, ucząca się krok po kroku tego samego przedmiotu. Niektórzy są znudzeni i brakuje im koncentracji, ponieważ od dawna rozumieją temat, podczas gdy inni pozostają w tyle. Czy tak wygląda idealna lekcja szkolna? Nie! Uczniowie powinni być wspierani indywidualnie. Ale jak? Z całą pewnością należy zadać sobie pytanie:

Jak skutecznie pracować z grupą o zróżnicowanym poziomie?

Nie jest łatwo na nie odpowiedzieć, jeśli wziąć pod uwagę fakt, że każdy uczeń jest wyjątkowy na swój sposób. Gdy patrzymy na klasę, możemy wyraźnie zauważyć, że dzieci różnią się wieloma indywidualnymi cechami, dlatego tak istotne jest, aby nauczyciele wypracowali sposoby indywidualizacji nauczania w toku lekcji.

Aby osiągnąć efekty w indywidualizacji nauczania, należy uwzględnić następujące aspekty:

- **baza wiedzy** – uczniowie przychodzą do szkoły z różnym poziomem wiedzy i umiejętności;
- **zainteresowania** – dzieci mają różnorodne zainteresowania, niektóre fascynują się problemami matematycznymi, inne pasjonują się sztuką, a jeszcze inne interesują się tematyką historyczną;
- **zachowania podczas nauki** – niektórzy uczniowie mają wielki talent organizacyjny, pracują w sposób zorientowany na cel, inni mają mniejszą zdolność koncentracji: marudzą, łatwo się rozpraszają;
- **pochodzenie kulturowe i społeczne** – w heterogenicznych grupach spotykają się przedstawiciele wielu kultur o różnych przekonaniach religijnych, językach, tradycjach;
- **doświadczenia** – każdy uczeń przychodzi do szkoły z indywidualnymi doświadczeniami życiowymi i własnym przeznaczeniem;
- **motywacja** – niektórym dzieciom podoba się to, co robią, podczas gdy inne odczuwają raczej frustrację niż chęć do nauki.

Planując i realizując proces edukacji i wychowania nauczyciel powinien stosować obowiązujące zasady kształcenia stanowiące normy postępowania dydaktycznego i ukierunkowujące aktywność dzieci tak, by osiągnane były zamierzone przez nauczyciela cele kształcenia i jednocześnie respektowana podmiotowość każdego dziecka

Indywidualizacja to przede wszystkim:

- **odpowiednie podejście nauczyciela** – dostrzeganie i rozumienie zróżnicowania poziomu rozwoju dzieci w grupie oraz indywidualnych doświadczeń determinujących ten rozwój, tworzenie warunków do rozwoju dziecka zgodnego z jego własnym tempem, uwzględniających indywidualne czynniki wpływające na rozwój dziecka, uwzględnianie możliwości i preferencji dzieci w zakresie sposobów uczenia się, zróżnicowanie form i metod pracy, indywidualizacja pracy w ramach obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjno-wychowawczych – odpowiedni dobór treści, metod i form pracy z dziećmi.

zasady indywidualizacji pracy z dzieckiem

Zasada świadomej aktywności dzieci	nauczyciel jest świadomy celów kształcenia, ukazuje je dzieciom i odpowiednio motywuje dzieci do osiągnięcia zamierzonych wyników.
Zasada poglądowości	działanie na konkretach, wielozmysłowy kontakt dziecka z poznawaną rzeczywistością, nauczanie polisensoryczne.
Zasada przystępności	stopniowanie trudności, konieczność dostosowania materiału nauczania, metod kształcenia i środków dydaktycznych do poziomu rozwoju i możliwości psychofizycznych dziecka, przechodzenie od ogółu do szczegółu.
Zasada systematyczności	uporządkowanie procesu nauczania – uczenia się według logicznej struktury, w oparciu o wyjściowy stan wiedzy i umiejętności dziecka i systematyczne nawiązywanie do tej wiedzy, kształtowanie holistycznego rozumienia otaczającego świata.
Zasada łączenia teorii z praktyką	budowanie dziecięcej wiedzy o świecie od działania w praktyce po tworzenie uogólnień i budowanie wiedzy teoretycznej, powiązanie wiedzy teoretycznej z praktyką.
Zasada trwałości wiedzy i umiejętności	utrwalanie wiedzy poprzez np. powtarzanie, działanie,
Zasada indywidualizacji i zespołowości	uwzględnianie indywidualnych możliwości każdego dziecka, konieczność zachowania indywidualnego podejścia do ucznia w warunkach pracy zespołowej, współpraca i współdziałanie wszystkich dzieci w grupie, co będzie sprzyjać uspołecznianiu dzieci, uczeniu się reguł współżycia, wzajemnemu uczeniu się od siebie.
Zasada samodzielności	stopniowe wdrażanie dzieci do samodzielnego działania, myślenia oraz kierowania własną

Zasada samodzielności	stopniowe wdrażanie dzieci do samodzielnego działania, myślenia oraz kierowania własną aktywnością, zezwalanie na samodzielne rozwiązywanie problemów, stawianie hipotez i ich weryfikowanie. Sprzyja budowaniu poczucia sprawstwa i pozytywnej samooceny. samodzielne zdobywanie wiedzy oraz rozwijanie tej umiejętności w pracy umysłowej u uczniów.
Zasada pracy na zasobach	w organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego koncentracja na tym, co dziecko już wie, umie, potrafi, a nie na jego deficytach, trudnościach.
Zasada akceptacji i pomocy	akceptacja dziecka takim, jakie jest, pomoc dziecku w aktywizacji jego zasobów, w usamodzielnieniu się i w przezwyciężeniu trudności rozwojowych. Zasada ta ukierunkowana jest także na kształtowanie właściwej atmosfery i odpowiednich warunków wychowawczych w środowisku dziecka.
Zasada efektywności	określa związek między celami a wynikami nauczania, wiąże się z oceną efektywności podejmowanych przez nauczyciela działań, skutecznością i efektywnością jego pracy w procesie planowania i realizacji procesu edukacyjnego. Służy doskonaleniu podejmowanych działań.
Zasada współpracy z rodziną	wspólne i spójne działania przedszkola i domu w zakresie wspomagania rozwoju dziecka, z uwzględnieniem indywidualnej sytuacji dziecka i rodziny.

Na czym polega indywidualizacja procesu nauczania?

Każdy z nas wie, że uczeń uczniowi nie jest równy. Indywidualne różnice między dziećmi są całkowicie normalnym zjawiskiem, dlatego też indywidualizacja procesu nauczania polega na uwzględnianiu tych różnic w poszczególnych umiejętnościach, zdolnościach czy nawet zainteresowań. Każdy z nas jest inny - jedne osoby przejawiają talent do matematyki, inne literacki, a jeszcze inne sportowy, to samo tyczy się w zakresie jednego przedmiotu.

Głównym założeniem indywidualizacji nauczania jest poprawa wyników danego ucznia. Jest to możliwe dzięki wykorzystywaniu konkretnych metod, m.in. poprzez:

- dostosowanie metod pracy i sposobu przekazywania materiału do możliwości danego ucznia,
- wykorzystywanie najlepszych możliwości ucznia w czasie nauki, oraz rozwijanie ich.

Nauka w tym procesie nie jest łatwa. Wymaga dużej organizacji, ponieważ nauczyciel musi poświęcić wystarczającą ilość czasu wszystkim uczniom, aby mogli rozwijać swoje umiejętności i kompetencje. Nauczyciel, który wdraża indywidualizację nauczania w swoich klasach, musi zwracać uwagę na cechy uczniów, które ich od siebie odróżniają. Pozwoli to na odnajdywanie ich możliwości i potencjału. Pozwala na odkrycie właściwości psychicznych i pogłębianie możliwości, m.in.:

merytoryczne,
intelektualne,
emocjonalne,
fizyczne.

W procesie indywidualizacji nauczania dużą rolę odgrywa nauczyciel i jego przygotowanie do lekcji. Powinien poświęcać wystarczająco dużo czasu uczniom zarówno tym wyjątkowo zdolnym, jak i tym z problemami. Same lekcje powinny być dostosowane do wszystkich uczniów i do ich własnego indywidualnego poziomu wiedzy. Indywidualizacja może być problematyczna podczas wprowadzania nowego materiału, jednak podczas lekcji powtórzeniowych przed sprawdzianem powinna być łatwa do zastosowania.

Indywidualizacja procesu nauczania powinna łączyć ze sobą pracę grupową/zbiorową z jednoczesnym zachęcaniem uczniów do sprostania wymagań przedstawionymi na lekcji, aby skutecznie rozwiązać przedstawiony problem. Wszyscy nauczyciele powinni pamiętać o ważnej zasadzie - uczniowie nie powinni dostawać zbyt trudnych zadań, ponieważ będą się tylko zniechęcać. Zbyt łatwe zadania też nie są zalecane, ponieważ będą uczniów tylko rozleniwiać. Nauczyciel powinien znaleźć złoty środek podczas dopasowywania zadań do poszczególnych uczniów i ich umiejętności. W tym miejscu chcemy zaznaczyć, że korepetytorzy, którzy działają na platformie BUKI, przykładają bardzo dużo uwagi do indywidualizacji procesu nauczania, dlatego też zajęcia z nimi pozwalają na pogłębienie możliwości intelektualnych i merytorycznych.

Indywidualizacja nauczania - metody

Dostępne metody procesu indywidualizacji. Jest ich co najmniej kilka.

1) Indywidualizacja nauczania - praca w grupach na lekcjach.

Pracę w grupach na lekcjach nauczyciel może podzielić ze względu na umiejętności uczniów. Jest to trudna metoda, ponieważ nauczyciel nie może w jednym czasie zajmować się wszystkimi osobami. W tej metodzie pełni główne funkcje doradcy. Umożliwia ona jednak na prowadzenie zajęć na kilku poziomach jednocześnie.

Grupy dzieli się w sposób następujący:

- Uczniowie, którzy mają problem z danym przedmiotem, są razem w jednej grupie. Pracują w swoim własnym tempie, niezależnie od innych osób - zgodnie ze swoimi możliwościami.
- Uczniowie o różnych zdolnościach i wiadomościach - tak, aby każdy mógł się wykazać i być ważną częścią zespołu. Pozwala to na większą aktywację i motywację w pracy.
- Uczniowie, którzy mają zbliżony poziom wiedzy z danego przedmiotu. Ważne są również temperamento uczniów - w ten sposób można w łatwy sposób dostosować poziom trudności do konkretnej grupy.

2) Indywidualizacja nauczania na lekcjach

Każdy nauczyciel, który wdraża indywidualizację nauczania, musi pamiętać o kilku kwestiach, m.in.:

- Każdy z uczniów pracuje w swoim własnym tempie - zgodnie z poziomem wiedzy, jaki reprezentuje.
- Nauczyciel powinien operować stwierdzeniami typu - "spróbuj", "zrób, ile możesz", "rozwiąż te zadania, które chcesz".
- Pomocne jest stosowanie metod tzw. polisensorycznych, które pozwalają na naukę wieloma zmysłami, np. poprzez różnorodne programy komputerowe, krzyżówki, burze mózgów czy plakaty i eksperymenty.
- Dobrym sposobem jest szykowanie zadań z konkretną strukturą, która jest tożsama z możliwościami uczniów.
- Nauczyciel powinien konstruować proste i przejrzyste pytania. Pytania mogą również nieco naprowadzać na poprawną odpowiedź, a dopiero później sukcesywnie zwiększać poziom trudności.
- Dobrze jest podawać uczniom wzory rozwiązanych podobnych zadań, wyjaśniać nowe wyrazy (w przypadku języków obcych) czy podawać słowniczki tematyczne.

3) Indywidualizacja nauczania - prace domowe

Nauczyciele nie mogą zapominać o indywidualizacji nauczania również podczas odrabiania prac domowych. Powinni dokładnie wyjaśniać zadany materiał i sens pracy domowej. Dobrą praktyką jest również różnicowanie prac domowych poszczególnym uczniom pod względem trudności. Cenne są również wskazówki przekazywane przez nauczyciela i odpowiadanie na dodatkowe pytania zadawane przez uczniów. Nauczyciel nie powinien również zapominać o sprawdzaniu prac domowych i ich ocenianiu.

4) Indywidualizacja nauczania - metody sprawdzania wiedzy

W przypadku praktykowania indywidualizacji nauczania ważne są również metody sprawdzania wiedzy. Nauczyciel powinien robić to na różne sposoby - zarówno słownie, jak i pisemnie, czy przez różnego rodzaju krzyżówki, wydruki, gazety czy internet. Uczniowie podczas sprawdzianów powinni mieć również dowolność co do samego kształtu testu, np. czy wolą puste luki do uzupełnienia, czy test wyboru. Nauczyciel nie może również zapominać o ogólnej strukturze przygotowywanych przez siebie sprawdzianów - powinna być ona czytelna i przyjazna dla ucznia.

Bez względu na wszystko podczas oceniania sprawdzianów i kartkówek w razie niejasności konflikt powinien być rozstrzygany na korzyść ucznia. System oceniania powinien być jasny i klarowny, a nauczyciel powinien doceniać nawet najmniejsze wysiłki swoich uczniów.

Diagnoza ucznia w ramach indywidualizacji nauczania

Diagnoza uczniów w ramach indywidualizacji nauczania jest procesem skomplikowanym. W przypadku dzieci wczesnoszkolnych często wymaga współpracy zarówno pedagogów, logopedów, jak i psychologów. Współpraca wszystkich specjalistów pozwala na przeprowadzenie pełnej i dogłębnej diagnozy ucznia. Jest to ważny proces, ponieważ pozwala na poprawę rozwijanych umiejętności i funkcjonowanie dziecka.